

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/21

Karar Sayısı : 2025/15

Karar Tarihi : 16/1/2025

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Ankara 18. Aile Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 174. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'nın 5., 10., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılan boşanma davasında itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 174. maddesi şöyledir:

"1. Maddî ve manevî tazminat

Madde 174- **Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir.**

Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir."

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 1/2/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Hilal YAZICI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. İtirazın Gerekçesi

3. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla, boşanma kapsamında farklı düzenlemelerde ya da genel hükümler çerçevesinde talep edilebilecek zararların tekrar talep edilebilmesine imkân tanındığı, dolayısıyla boşanma nedeniyle maddi zararların tazmini

bakımından özel bir yol öngörülmesinin ilgili tarafın bir kez daha aynı konuda tazminata mahkûm edilmesi sonucunu doğurduğu, bu durumun eşler arasındaki menfaat dengesini bozduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 5., 10., 36., 40. ve 41. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

B. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

4. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesi yönünden de incelenmiştir.

5. Anayasa'nın 17. maddesinde “*Herkes, yaşama, maddi ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir*” hükmüne yer verilmiştir. Kişinin yaşam hakkı ile maddi ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı, birbirleriyle sıkı bağlantıları olan, devredilmez ve vazgeçilmez haklarındandır.

6. Öte yandan Anayasa'nın 5. maddesi insanın maddi ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevleri arasında saymıştır.

7. Anayasa'nın 17. maddesinde temel haklar olarak güvence altına alınan yaşam hakkı ile maddi ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkının etkili şekilde korunması yalnızca devletin bu haklara müdahaleden kaçınmasına bağlı değildir. Bu bağlamda Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri uyarınca devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Anılan pozitif yükümlülükler bazı durumlarda söz konusu temel hakların korunması için belirli tedbirlerin alınmasını gerektirir (benzer yöndeki karar için bkz. AYM, E.2019/11, K.2019/86, 14/11/2019, § 13).

8. Devletin söz konusu pozitif yükümlülüğü, kişinin uğradığı zararı tespit ve tazmin edecek etkili mekanizmalar kurmak, bu kapsamda gerekli usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal prosedürleri sağlamak, bu suretle yargısal ve idari makamların kişilerin idare ve özel kişilerle olan uyumazlıklarında etkili ve adil bir karar vermelerini temin etmek sorumluluğunu da içermektedir (AYM, E.2021/82, K.2022/167, 29/12/2022, § 49).

9. Kuralla, evlilik birliğinin boşanma nedeniyle sona ermesi durumunda mevcut veya beklenen menfaatleri zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafın kusurlu taraftan uygun bir maddi tazminat isteyebileceği hüküm altına alınmak suretiyle kişinin maddi ve manevî varlığının korunması bakımından giderim yolu öngörülmektedir. Söz konusu giderim aynı zamanda kusurlu tarafa yönelik bir yükümlülük içermektedir.

10. Kanun koyucunun kişinin maddi ve manevî varlığının korunması yönündeki pozitif yükümlülüklerini yerine getirirken anayasal sınırlar içinde geniş bir takdir yetkisi olduğu açıktır. Bununla birlikte söz konusu yükümlülük kapsamında öngörüldüğü ve giderim sağlanması amacı taşıdığı anlaşılan davada talep edilebilecek maddi tazminatın konusunu oluşturan mevcut veya beklenen menfaatlerin kapsamı ile tazminata hükmedilmesinin şartları ve tazminat miktarının belirlenmesi yönteminin de ortaya konulması gerekir.

11. Kanun koyucunun, evlilik birliğini sona erdiren hâllerden biri olan boşanma nedeniyle ortaya çıkabilecek maddi/ekonomik nitelikteki zararları -aile hayatının özellikli

durumunu gözeterek- diğer tazmin kurumlarından ayırdığı ve kendine özgü bir giderim yolu olarak öngördüğü anlaşılmaktadır.

12. Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere söz konusu maddi tazminatın konusunu oluşturan *mevcut menfaatlerin* evlilik birliği altında sağlanan ve evliliğin boşanma ile sona ermesi hâlinde ileriye dönük olarak mahrum kalınacak olan menfaatleri, *beklenen menfaatlerin* ise evlilik birliği sona ermeseydi elde edilecek olan olası menfaatleri ifade ettiği anlaşılmaktadır. Öte yandan kuralda düzenlenen maddi tazminata hükmedilebilmesi için talep edenin boşanma yüzünden mevcut veya beklenen menfaatlerinin zedelenmesi, boşanma ve maddi zarar arasında nedensellik bağının bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla başka bir sebepten kaynaklı kayıplar maddi tazminat kapsamında yer almamaktadır (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E.2022/2-1268, K.2023/1189, 29/11/2023; E.2017/2-1576, K.2018/207, 14/272018; E.2013/2-1416, K.2014/956, 26/11/2014; Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E.2021/1110, K.2021/2529, 23/3/2021; E.2012/4188, K.2012/23382, 3/10/2012).

13. 4721 sayılı Kanun'da eşlerin boşanmanın hukuki sonuçlarından olan maddi tazminatın konusunu oluşturan mevcut ve beklenen menfaatleriyle ilgili olarak evlilik birliğinin taraflara getirdiği hak ve yükümlülüklerle yönelik düzenlemelere yer verilmiştir. Anılan Kanun'un 185. maddesinde eşler, evlilik birliğinin mutluluğunu el birliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle ve birbirlerine yardımcı olmakla yükümlü kılınmıştır. Kanun'un 186. maddesinde de aile konutunun beraberce seçilmesi, evlilik birliğinin yönetilmesi ve eşlerin birliğin giderlerine emek ve malvarlıklarıyla katılmalarına ilişkin yükümlülükler öngörülmüştür. Bu itibarla evlilik birliğinin gerekleri ve yükümlülüklerine ilişkin söz konusu düzenlemelerin eşler bakımından mevcut veya beklenen pek çok yarar sağladığı açıktır.

14. Kuralda boşanma nedeniyle menfaatleri zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu tarafa diğer tarafça maddi tazminat ödeme yükümlülüğü getirilmek suretiyle boşanmaya sebebiyet vermeyen eşin boşanmadan kaynaklanan zararlarının giderilmesi amaçlanmaktadır. Başka bir ifadeyle söz konusu tazminatın tamamen evlilik birliğinin ortadan kalkması nedeniyle uğranılan zararın giderilmesine yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

15. Kural uyarınca maddi tazminatın talep edilebilmesi, evliliğin boşanma nedeniyle sona ermesi, tazminat talep edecek tarafın kusursuz veya daha az kusurlu olması ve boşanma nedeniyle mevcut veya beklenen menfaatlerinin zedelenmiş olması gibi objektif koşullara bağlanmıştır.

16. Bunun dışında Kanun'da maddi tazminatı gerekli kılan şartlar ile tazminat miktarının her somut olayın koşullarında değişkenlik gösterebileceği kaygısıyla bu hususlarda ayrıntılı düzenleme yapılmadığı anlaşılmakta ise de Kanun'un 4. maddesinde hâkimin kuralda öngörülen maddi tazminata hükmederken takdir yetkisini ancak hukuk ve hakkaniyet sınırları içinde kullanabileceği hüküm altına alınmış, 5. maddesiyle de 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun genel nitelikli hükümlerinin uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanacağı öngörülmüştür. Böylece evlilik birliğinin boşanma nedeniyle sona ermesi hâlinde mevcut veya beklenen menfaatleri zarar gören kusursuz veya daha az kusurlu tarafın talep edebileceği maddi tazminatın miktarının belirlenmesinde 6098 sayılı Kanun'un 49. ila 52. maddelerinin dikkate alınacağı anlaşılmaktadır.

17. Dolayısıyla kuralda öngörülen tazminatın konusunun, şartlarının ve kapsamının açık ve net olarak düzenlendiği açıktır.

18. Bu itibarla maddi tazminatla ilgili olarak belirlenen bu çerçeveye tazminat yükümlüsünün kusursuz veya az kusurlu eşin uğrayacağı zarardan daha fazla bir tazminat miktarından sorumlu tutulmak suretiyle cezar bir yaptırım mahiyetinde bir yükümlülük altına sokulduğu söylenemez.

19. Bunun yanında tazminattan sorumlu olan tarafın maddi tazminatın konusuna, miktarına ve şartlarına yönelik itirazlarını yargı mercileri önünde dile getirebileceği, dolayısıyla bu konuda ortaya çıkabilecek keyfi uygulamaları önleyecek güvencelerin de kuralda ve ilgili mevzuatta öngörüldüğü anlaşılmaktadır.

20. Bu bağlamda kuralda boşanma nedeniyle mevcut ve beklenen menfaati zedelenen tarafın menfaati ile tazminat ödemekle sorumlu olan kusurlu veya daha fazla kusurlu eşin menfaati arasındaki makul dengenin gözetildiği, dolayısıyla kuralın devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkından kaynaklanan pozitif yükümlülüğüyle çelişen bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 5. ve 17. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 40. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 10., 36. ve 41. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 174. maddesinin birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 16/1/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI